

Oponentský posudek diplomové práce

Veroniky Hanušové: Pohřební výbava mrtvých na novověkých pohřebištích (Hmotná kultura měšťanského prostředí na příkladu pohřebiště u kostela sv. Mikuláše v Českých Budějovicích).

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2010, 159 str., obr. v textu.

Hlavním smyslem předložené práce bylo zpracovat a vyhodnotit inventář získaný při archeologickém výzkumu hřbitova u kostela sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Je správné, že byla zasazena do širšího kontextu týkajícího se měšťanského prostředí a jeho odrazu v pohřebním ritu.

Hned třetí část, následující po abstraktu a úvodu, je věnována charakteristice měšťanského prostředí v novověku, to je především v 16. a 17. stol. Zde je možno upozornit na to, že města se v evropském prostředí vyskytovala již ve starověku a ne až od středověku a zdaleka ne všechna města byla vymezena hradbami (str. 9). Podrobněji si autorka všímá otázek života a smrti (str. 22-34). Tvzení, že „Pro každého člověka v novověku, bylo důležité, aby byl na smrt řádně připraven“ (str. 27) je trochu nadsazené. Vhodně zařazená je i část týkající se testamentů (str. 34-40).

Další část „Ikografické prameny a pohřební ritus“ je doplněna 31 obrazy. Zde lze upozornit na to, že vztah člověka ke smrti byl blízký již dávno před středověkem (str. 40) a že obr. 29 je kresbou Mikuláše Alše. Jen okrajově s tématem souvisí část „Náboženské poutě“ (str. 49-51). Mezi moravskými důležitými poutními místy neměl být vynechán Hostýn a rovněž nadsazené je tvrzení, že „Nezbytnou součástí oděvu každého poutníka byl dlouhý plášť,..." (str. 50).

K jádru práce se dostáváme ve čtvrté části nazvané „Inventář hrobů“ (str. 51-68). Mezi inventář hrobů patří jistě i součásti oděvu, pravděpodobně i plomby a rakve, které však byly zařazeny ve zvláštních částech 5-7. Obvyklou částí výbavy pohřbeného v novověku byly růžence. Rozporuplné je autorkou uvedené tvrzení, že objev růžence v Evropě se klade do roku 1213 a že modlitba růžence doznala proměny již ve stol. 12. (str. 52) a také že výroba růženců se předpokládá již od 11. a 12. stol. (str. 54). Rovněž tak není zřejmé, jak mohl být růženec užíván jako vykuřovací prostředek (str. 55). V literatuře se někdy uvádí, že růženec ve smyslu modlitební šňůry, byl převzat křížáky z muslimského prostředí. Oprávněně značná pozornost je věnována medailonům a křížům, které rovněž představují častý hrobový inventář. U korpusů lze vysledovat spor mezi jezuitou a jansenisty, kteří preferovali korpus s pažemi směřujícími rovnoběžně vzhůru, což mělo znázornit, že cesta do nebe je jen velmi úzká. K dalším součástem inventáře patří mince, prsteny i ozdoby hlavy, u nichž se někdy odlišuje věnec od diadému a čepce. Poměrně časté jsou i součásti oděvu jako knoflíky, záponky, háčky, nášivky, přezky, spony, přívěsky, špendlíky a obuv. Zde je možno uvést, že citace Zikmunda Wintera (str. 69) měla být uvedena přímo a ne zprostředkovaně a že zápony a háčky se vyskytují od 16. stol. a spony od stol. 13. Problematickým nálezem je plomba, ale zato bezproblémové jsou hřebíky.

Osmá kapitola je věnována kostelu sv. Mikuláše a přilehlému hřbitovu. Označení hřbitov se hodí lépe než pohřebiště jak uvedeno na str. 78. U archeologického výzkumu postrádáme údaje o vedoucím výzkumu i způsobu terénní dokumentace. U půdorysu kostela (obr. 1 na str. 78) chybí měřítko a jistě by byla vhodná alespoň základní půdorysná dokumentace sond a hrobů. Místo termínu novověká archeologie (str. 78) je vhodnější použít termín archeologie novověku. Pokud autorka došla k závěru, že u kostela sv. Mikuláše byli pohřbíváni především zámožní měšťané (str. 80), pak by bylo třeba uvést, kde byl hřbitov pro chudší.

V části 9 je stručně pojednáno o vztahu devocionálií k pohlaví a poloze zemřelého bez přesvědčivých výsledků a v části 10 je vsunut „Antropologický exkurz“.

Část 11 je katalogem nálezů ze hřbitova u kostela sv. Mikuláše (str. 84-146). Popsány a vyobrazeny jsou jednotlivé nálezy. U čísla 34 (str. 98) neodpovídá popis vyobrazení. Rovněž nepůsobí dobře, když u některého antropologického hodnocení je uvedeno, že pohlaví **majitele** nebylo určeno. Obecně lze říci, že u některých medailonů bylo možno porovnáním s literaturou blíže určit provenienci a patrně i datování. Také u mincí by ve spolupráci s numismatikem bylo možné přesnější určení.

Práce je uzavřena závěrem shrnujícím poznatky (str. 147-150).

Soupis literatury je poměrně obsáhlý a svědčí o hlubokém ponoru autorky do problematiky. V této souvislosti není pochopitelné opakování literatury, včetně chyb v příloze 2.

V předložené práci bohužel nejsou ojedinělé chyby a nepřesnosti formálního charakteru, které jsem vyznačil tužkou do textu. Zde uvádím jen některé: Práce Schmitt 2002 (str. 29) je v seznamu literatury datována rokem 1994. Na str. 31 chybí část textu. Na str. 73 chybí přímá citace práce J. Hunky. V seznamu literatury je nepřesná transkripce např. práce S. Fassbindera (str. 152).

Předložená magisterská práce Veroniky Hanušové dokládá, že autorka se seznámila s problematikou pohřebního ritu v novověku, je schopna samostatné práce s literaturou i hmotnými prameny. Vzhledem k některým uvedeným nedostatkům navrhuji její ohodnocení jako velmi dobré.

V Teplicích dne 23. srpna 2010.

Prof. PhDr. Josef Unger, CsC.

